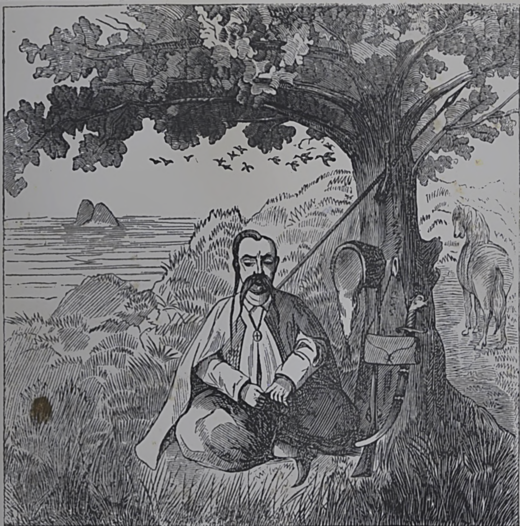

Запорожеꙗ́

Козак дꙋша праꙋдивая
- Славꙋ добре ѡдбае́;
Хоч не Лѧхїꙋ, - то нꙋжи бе́,
- Ѧ ꙋсе́-ж не гꙋлѧе́. -

Ѹкраінска

Абѐтка.

вистачив

Микола Гацѹ́к.

МОСКВА.

Ѹ дрѹкарні Ѹніверсітецкоі́.

҂аѿѯа.

ПЕЧАТАТЬ ПОЗВОЛЯЕТСЯ

съ тѣмъ, чтобы по отпечатаніи представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ. Москва, 7-го Марта, 1860 года.

Ценсоръ *И. Росковшенко.*

ПРѝСВІТКА.

Панове Свічечни, — панове Господари!

Починаючи промо̀ванȣ тȣта „працю, ѧ мȣшȣ заздалегид казати, шо̊ скі́лки мінї не траплѧлосѧ бачити та читати бȣкварі̊в, чи ви̇дрȣкȣваних, чи де̇ким понапи̇сȣваних, т̆ але-ж, читаючи і̇х, ѧ завше і̇ ѧкос̊ не̇схич, привертав̊с д̆ одного ȣсе скȣткȣ: шо̊ вонӣ, маючи ȣ себе чи-мало доброго, правдивого і нӓгі́рш побо̇жного, не мают̊ ті́лки одного, але валнїшого, — не мают̊ мови того людȣ, за-глѧ ѧкого вони пишȣццѧ, чи вистачаюццѧ.

З-за того ȣданѧ̇ кожнӥ, хто по них мае̇ свіччитис̊, читаючи розȣмні̇ при̇повітки і при̇мовки, шо̊ ȣсе достото̊тȣ повизна̇чȣванї ȣ них правдивою церковно-словѧ̇нскою мово̊, — неȣтне̇ і̇х гаразд и важко о̊мȣ, морочȣчи головȣ, ковизти над ȣсіма̇ розȣмними там ви̇словками, і̇ тѧгне він і̇х — тѧгне, нетѧмлючи ні-

чого; прогає не оден час навіть, та аж занȣдицца ѻмȣ невозі.

Бачȣчи це і добре знаючи, ѧкȣ припинкȣ роблють бȣкварі ті належномȣ свіччеˊню, ѧ повабивсѧ скласти свою працю, пилнȣючи, шоб вона, ѧк перший ȣчинок, бȣла налатвіша людȣ маломȣ, – ласила-б ѻго рідним та звичним ѻмȣ словом и не трȣчала-б ѻго від себе важ-ким примȣшне-наданним ѻмȣ писанем.

Важаючи на цеє, ѧ притримавсѧ не Петрівської авец-ції, ѧка не здатнѧ до нашої мови, але церковної, – и такого навіть писанѧ [орфографії], ѧке правдиве бȣло ȣ нас и ȣнерȣшилос по старописѧх наших; тілки-ж ѧ викинȣв з неі: ѕ, ѱ, ѯ, ѿ, ъ, ы, ь, ѣ, ѿ, ѡ, ѫ, ѳ, ѵ, без ѧких є змога нам достотȣ перебȣтис; теж саме і без титлив; а, замісц того, придав літерȣ і [ітȣ], ѧкої хоча не бȣло ȣ авеццї, обаче-ж вона начастȣю траплѧіцца по наших старописѧх и дȣже нам наприт-трібна, коли ми здамос на правдиви основи нашої мови.

Ѧк це наше стородавне писане [орфографіѧ] не кож-

номꙋ ше дознакꙋ̀ добре, то мꙋшꙋ про неі́ де́-шо̂ ꙋказати :

За̀значка [ꙋ] ї̈ка начастꙋ̀ю становилас̀ над гласними ӓ, ё, ї̈, ӥ, ӧ, ꙋ̈, ю̈, ѧ̈, тодї треба бꙋло вимоꙋлѧти і̂х за : аї̈, еї̈, її̈, иї̈, ої̈, ꙋї̈, юї̈ і ѧї̈.

[оꙋ чи ꙋ] ѧки траплѧюццѧ скрі́з по старо́писѧх наших и начастꙋ̀ю ꙋ почаццї слоꙋ, вимоꙋлѧлис̀ ꙋ нас не за про́сте [ꙋ], а неначе-б за глꙋхе́ [в]; ꙋ по-річ того ѧ ꙋздаꙋсѧ притримати́с не [оꙋ], а [ꙋ].

[о̂] витинало́с за [ї̈о].

За̀мі́сц [ь] нӓзаꙋше становилас̀ ѧ̀ка зꙋпинка [ʼ]; а за̀мі́сц [ъ], - важка [ˇ].

Ѧк до нашоі́ мови [ѣ] ѧт̂ згола̀ непотрі́бне, то за̀мі́сц о̂го, повинно витримꙋвати [ї̈].

Маючи крес, шо̂-б дати латвї̈шꙋ і за̀ла́снї̈шꙋ змогꙋ свіччитис̀ маломꙋ ꙋ нале́жних о̂го основах, ѧ спочаткꙋ прибраꙋ невелички тˇ але-ж сꙋто - простолю́дні вірши, ѧки кожномꙋ дознакꙋ̀ добре, роскладаючи і̂х на склади; а ꙋсї : ба, бра, брѧ, грѧ, срѧ, фрѧ і дрꙋг., ѧк

некчемні і важко-ȣтомливȣи, а витрȣтивȣ, сподіваю-чис, шо „так бȣде гаразд, и матимиццѧ з того на-лежний скȣток бȣчнам.

Від цеі ȣже абецції, коли іі добре знатиме і по неі читатиме, -кожний латливе переде до Псалтирѧ і читатиме Свѧте слово, напритрібніше кожномȣ чолові-кові ȣ світі. Ў по-річ того, на скінчи цеі книжції, а при-клав невеличкȣ ȣсвіткȣ; те-ж саме і ȣ по-річ Московскоі.

6-го Грȣднѧ, Микола Гаццȣк.

1859 „рокȣ.

Дȣмки, промовані тȣта, поʒаписані ў 40, 41, 42, 43 і 44-мȣ „роції; направдивіши і достотніши ʒ них добȣті від: — Гаўрила Бе-реʒайского (1); Старого Мамȣта Таращайского (2); Го-лоўка-Хоменка Кіўшоваўкого (3); беʒрідного ʒапороʒцѧ ста рого Хвеська Ўмихи (4) і дрȣг.

Ʒапорожеций, шо тȣта ў поуаццї, ʒмальований ʒ протенѧ Капȣлоўс-кого (Староі-Сіун); належні до нього вірши видрȣкȣвані на 40-і складції.

---

1) Кнїўскоі Пал: Таращайского „повітȣ ʒ села Великоі Береʒайції.
2) Ʒ гор: Таращи.
3) Ʒ сел. Кіўшовато.
4) Він тоді повертаўся ў гор. Тирасполі.

абѐтка Украі́нска

чи

Ключ до свѝччен́я.

А

Б

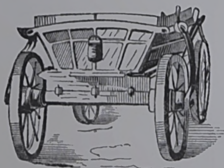
Ан́ го л.

Аигол.

Бан дꙋ ра.

Бандꙋра.

В

В і з.

Віз.

Г

Гар ма ш

Гармаш.

Д

Доў би ш.

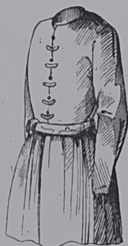
Доўбиш.

Є

Є ван ге лі́ є.

Євангелі́є.

Ж

жꙋ па н.

Жꙋпан.

З

за по ро же ц҄.

Запорожец҄.

І

Із де ц҄.

Іздец҄.

И

И ко на.

Икона

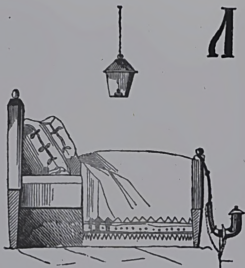
К

Ко за к.

Козак.

Л

Лі ж ко.

Ліжко.

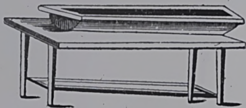
М

Мо ска л́.

Москал́.

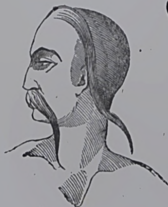
Н

Но чви.

Ночви.

О

О се ле де ц́.

Оселедец́.

П

Пї ве н́.

Пїве́н.

Р

Ру шни цѧ.

Рушницѧ.

С

Сло бо джа н.

Слободжан.

Т

Та тар ва.

Татарва

Ꙋ

Ꙋ пи ръ.

Ꙋпиръ.

Ф

Фи лъ.

Филъ.

Х

Ха та.

Хата.

Ц

Ц а п.

Цап.

Ч

Ча ба н.

Чабан.

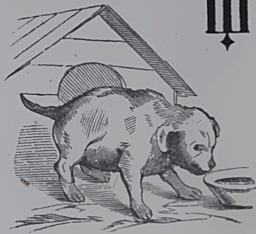
Ш

Ша блѧ.

Шаблѧ

Щ

Ще нѧ.

Щенѧ.

Ю

Юр та.

Юрта.

Ѧ

Ѧт ка.

Ѧтка.

А Б В Г Д Є Є̓ Ж

З І І̓ И К Л М Н

О П Р С Т Ꙋ Ꙋ̓ Ф

Х Ц Ч Ш Щ Ю Ѧ

А Б В Г Д Є Є̓ Ж З

І І̓ И К Л М Н О П

Р С Т Ꙋ Ꙋ̓ Ф Х Ц Ч

Ш Щ Ю Ѧ.

а б в г д е є́ ж з ї і

и к л м н о п р с т ȣ

ȣ ф х ц ч ш щ ю ѧ.

На́звіська за́значок:

(ʹ) - м́ѧка́ зȣпи́нка.

(ˋ) - важка́ зȣпи́нка.

(¨) - ї́ка.

Малесе́нкї хлопчик,

Ма ле се́н кї хлоп чик,

Малесе́нкї хлопчик,

Злїз на стоȣпчик,

Злїз на стоȣп чик,

Злїз на стоȣпчик,

(ў) - скрі́з витина́іцця за глухе (в), чи (ȣ) и (в) ў кȣпї.

Ѹ сѹпилочкѹ граѐ,

Ѹ сѹ пи ло чкѹ гра ѐ,

Ѹ сѹпилочкѹ граѐ,

Христа ѡзабавляѐ.

Хри ста ѡза бавѹ ля ѐ.

Христа ѡзабавляѐ.

Ма ле сей кїй хлоп чик,

Малесейкїй хлопчик,

Злїз на стовп чик,

Злїз на стовпчик,

Ѹ сѹ пи лоч кѹ гра ѐ,

Ѹ сѹпилочкѹ граѐ,

Хри ста ѡза бавѹ ля ѐ.

Христа ѡзабавляѐ.

Малесейкїй хлопчик,

Злїз на стовпчик,

Ȣ сȣпилочкȣ граé,
Христа ꙁабавлѧé.

Равликȣ, павликȣ!

Рав ли кȣ, пав ли кȣ!

Равликȣ, павликȣ!

Вистав ріжки,

Вис тав ріж ки,

Вистав ріжки,

На чотири стїжки;

На чо ти ри стїж ки;

На чотири стїжки;

Тобї два, мїнї два, —

То бї два, мї нї два, —

Тобї два, мїнї два,

Тӓ матимем обїдва.

Тӓ ма ти мем о бї два.

Тӓ матимем обїдва.

Раў ли ку, паў ли ку!

Раўлику, паўлику!

Вис таў рїж ки,

Вистаў рїжки,

На чо ти ри стїж ки;

На чотири стїжки;

То бї два, мї нї два, -

Тобї два, мїнї два, -

Тӓ ма ти мем обї два.

Тӓ матимем обїдва.

Раўлику, паўлику!

Вистаў рїжки,

На чотири стїжки;

Тобї два, мїнї два, -

Тӓ матимем обїдва.

А коза-дериза,

А ко за-де ри за,

А коза-дериза,

Пїȣ бокà лȣплєна,-

Пїȣ бо кà лȣ плє на,-

Пїȣ бокà лȣплєна,-

За копȣ кȣплєна;

За ко пȣ кȣ плє на;

За копȣ кȣплєна;

Тȣпȣ, тȣпȣ ногами-

Тȣ пȣ, тȣ пȣ но га ми-

Тȣпȣ, тȣпȣ ногами

Зколю тєбє рогами,

Зко лю тє бє ро га ми,

Зколю тєбє рогами,

Хвоститком меіак-

Хво сти ком ме іак-

Хвоститком меіак -

Тут тобі смерть!

Тут то бі сме рть!

Тут тобі смерть!

А ко за - де ри за!

А коза - дериза!

Півбо ка лу пле на,

Півбока луплена,

За ко пу ку пле на;

За копу куплена;

Ту пу, ту пу но га ми, -

Тупу, тупу ногами, -

Зко - лю те бе ро га ми,

Зколю тебе рогами,

Хво сти ком ме лѧ́к -

Хвостиком мелѧ́к

Тꙋт то бї смер ть!

Тꙋт тобї смерть!

А коза - дериза!

Пїв бока лꙋплена,

За копꙋ кꙋплена;

Тꙋпꙋ, тꙋпꙋ ногами -

Зколю тебе рогами,

Хвостиком мелѧ́к -

Тꙋт тобї смерть!

Иде коза рогата,

И де ко за ро га та,

Иде коза рогата,

Веде дїток кошлата;

Ве де дї ток ко шла та;

Веде дїток кошлата;

А хто кȣзю торкне, -

А хто кȣ зю тор кне, -

А хто кȣзю торкне, -

Того кȣзѧ шпȣрхне.

То го кȣ зѧ шпȣр хне.

Того кȣзѧ шпȣрхне.

Иде ко за ро га та,
Иде коза рогата,
Ве де дї ток ко шла та;
Веде дїток кошлата;
А хто кȣ зю тор кне, -
А хто кȣзю торкне, -
То го кȣ зѧ шпȣр хне.
Того кȣзѧ шпȣрхне.

Иде коза рогата,
Веде дїток кошлата;

А хто кȣзю торкне, -
Того кȣзя штрхне.

Иди, иди дожчикȣ,

И ди, и ди дож чи кȣ,

Иди, иди дожчикȣ,

Зварȣ тобї „борщикȣ,

Зва рȣ то бї „бор щи кȣ,

Зварȣ тобї „борщикȣ,

Ȣ поливȣлянім горщикȣ;

Ȣ по ли вȣ ля нім гор щи кȣ;

Ȣ поливȣлянім горщикȣ;

А собї, - то кашки,

А со бї, - то каш ки,

А собї, - то кашки,

Стрибати гопашки;

Стри ба ти гопаш ки;

Стрибати гопашки;

Гопа̀, гопа̀ гопа̀шички,

Го па̀, го па̀ го па̀ шич ки,

Гопа̀, гопа̀ гопа̀шички,

Наї́ушися уже кашички!

На їу ши ся уже ка шич ки!

Наї́ушися уже кашички!

Иди, иди дож чи ку,

Иди, иди дожчику,

Зва ру то бї бор щи ку,

Зварю тобї борщику,

У по ли ва ля нїм гор щи ку;

У поливанїм горщику;

А со бї, - то каш ки,

А собї, - то кашки,

Стри ба ти ѡга паш ки;
Стрибати ѡгопашки;
Го пá, го пá го пá шич ки,
Гопá, гопá гопáшички,
На ïѣ ши сѧ ѹже ка шич ки!
Наïѣшисѧ ѹже кашички!

Иди, иди дожчику,
Звару тобї ѡборщику,
Ѹ поливлѧнїм горщику;
А собї, - то кашки,
Стрибати ѡгопашки;
Гопá, гопá гопáшички,
Наïѣшисѧ ѹже кашички!

Сон.

Сон.

Ходе сон поз вїкон,

Хо де сон поз вї кон ,

Ходе сон поз вїкон ,

А дримота ..коло плота.

А дри мо та ..ко ло пло та.

А дримота ..коло плота.

Питаíццѧ сон дримоти:

Пи та í ццѧ сон дри мо ти :

Питаíццѧ сон дримоти :

Деж матимиш ночȣвати?

Де-ж ма ти миш но чȣ ва ти?

Де-ж матимиш ночȣвати?

Там, дє хатка ..тєплєн́каѧ,

Там, де хат ка ..те плен́ ка ѧ,

Там, де хатка ..теплен́каѧ,

Дє дитинка ..малєн́каѧ;

Де ди тин ка ..ма лен́ ка ѧ;

Де дитинка ..мален́каѧ;

Там матимȣ ..ночȣвати,

Там ма ти мȣ ..но чȣ ва ти,

Там матимȣ ..ночȣвати,

Дитинон́кȣ ..колихати.

Ди ти нон́ кȣ ..ко ли ха ти.

Дитинон́кȣ ..колихати.

Хо де сон поз вї кон,

Ходе сон поз вїкон,

Я дри мо та ꙋко ло пло та.

Я дримота ꙋколо плота.

Пи та і цця сон дри мо ти:

Питаіцця сон дримоти:

Де-ж ма ти миш но чꙋ ва ти?

Де-ж матимиш ночꙋвати?

- Там, де хат ка ꙋтеп лен ка ѧ,

- Там, де хатка ꙋтепленкаѧ,

- Де ди тин ка ꙋма лен ка ѧ;

- Де дитинка ꙋмаленкаѧ;

- Там ма ти мꙋ ꙋно чꙋ ва ти,

- Там матимꙋ ꙋночꙋвати,

- Ди ти ной кꙋ ꙋко ли ха ти.

- Дитинойкꙋ ꙋколихати.

Ходе сон поз вїкон,
Я дримота ꙋколо плота.
Питаіцця сон дримоти:
Де-ж матимиш ночꙋвати?

- Там, де хатка тепленькаѧ,
- Де дитинка маленькаѧ;
- Там матимꙋ ночꙋвати,
- Дитиноनькꙋ колихати.

На Св. Василлѧ.

На Св. Василлѧ.

Засї́ꙋка.

Ходе Иллѧ,

Хо де Ил лѧ,

На Василлѧ,

На Ва сил лѧ,

Носе ѡпȣгȣ

Но се ѡпȣ гȣ

Житѧнȣю;

Жи тѧ нȣ ю;

Кȣди махне,

Кȣ ди мах не,

Жито ѡросте.

Жи то ѡрос те.

Божа Мати,

Бо жа Ма ти

Жито ѡжала,

Жи то ѡжа ла,

Хлїб робила,

Хлїб ро би ла,

Ꙋсїм дїлила.

Ꙋсїм дї ли ла.

Роди-ж Боже,

Роди-ж Бо же

Жито, пшеницю,

Жи то, пше ни цю,

Ї ꙋсякꙋ пашницю,

Ї ꙋся кꙋ паш ни цю

Добрим лю́дям,

Доб рим лю́ дям.

На ꙋживѝцю,

На ꙋжи вѝ цю.

Вїтаємо вас,

Вї та̀ мо вас,

Паноȣє, ȣ час:

Па но ȣє, ȣ час:

З свѧтѝ-днєм,

З свѧ тѝ - днем

З Василєм,

З Ва си лем,

Та з новим роком

Та з но вим ро ком

Поздоровȣ Божє ..вас!

По здо ровȣ Бо же ..вас!

Свѧтє Рїздво.

Колѧдка.

Ѻ зї рон ка зї шла ста ла,
Ѻ зїронка зїшла стала,
Ѧж-бо на ꙋесь світ про сѧ-ла.
Ѧж-бо на ꙋесь світ просѧла.
Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по сві тꙋ хва ла, хва ла!
Скрїзь по світꙋ хвала. хвала!
Ста ла ꙋ не бї за па ла ла,
Стала ꙋ небї запалала,
Ѧк-би ра йска зло та бра ма.
Ѧк-би райска злота брама.
Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по сві тꙋ хва ла, хва ла!
Скрїзь по світꙋ хвала. хвала!

Ꙋ Віф лї е́мї, з Бо жй̈ во ли,
Ꙋ Віфлїе́мї, з Божй̈ волї,

По ро ди лос̓ дї те „до лї.
Породилос̓ дїте „долї,

Ми лй̈ Бо же! То бї сла ва!
Милй̈ Боже! Тобї слава!

Скрїз̓ по свї тꙋ хва ла, хва ла!
Скрїз̓ по свїтꙋ хвала, хвала!

Поз вї та ли сѧ Ан̓ го ли,
Позвїталисѧ Ан̓голи,

І̓ скꙋп чи лис̓ ко ло сто нї.
І̓ скꙋпчилис̓ коло стонї.

Ми лй̈ Бо же! То бї сла ва!
Милй̈ Боже! Тобї слава!

Скрїз̓ по свї тꙋ хва ла, хва ла
Скрїз̓ по свїтꙋ хвала, хвала!

Вї та ю чи ди ўо ва ли,
Вїтаючи диўовали,

І̓ на ўес̓ свїт про спї ва ли:
І̓ на ўес̓ свїт проспївали:

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свї тȣ хва ла, хва ла!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!

Свѧ те спї ває роз ти на лось,
Свѧте спїває розстиналось,
Сер це И ро да злѧ ка лось.
Серце Ирода злѧкалось.

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свї тȣ хва ла, хва ла!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!

Звї лє даȣ вїн дї ти би ти,
Звїлє даȣ вїн дїти бити,
Спо дї ва є Хре ста згȣ би ти.
Сподїває Хреста згȣбити.

Ми лий Бо же! То бї сла ва!
Милий Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свї тȣ хва ла, хва ла!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!

Бо жа Не нѧ про те знала,
Божа Ненѧ про те знала,
Ꙋ̂ На за ре т по ман др8 ва ла.
Ꙋ̂ Назарет помандрꙋвала.

Ми лѝ Бо же! То бї сла ва!
Милѝ Боже! Тобї слава!
Скрї́з по свї т8 хва ла, хва́ ла!
Скрї́з по свїтꙋ хвала' хвала!

Сватє Рїздво.

Колѧдка.

Ѻ зїронька зїшла стала,
Ѧж-бо на весь свїт просѧла.

Милѝ Боже! Тобї слава!
Скрї́з по свїтꙋ хвала, хвала!

Стала ȣ небї запалала,
Як-би раїска злота брама.
Милӥ Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свитȣ хвала, хвала!
У Вїфлїємї, з Божӥ волї,
Породилось дїте ȣдолї.
Милӥ Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!
Позвїталися Янголи,
І скȣпчились коло стонї.
Милӥ Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!
Вїтаючи диȣовали,
І на ȣесь свїт проспивали:
Милӥ Боже! Тобї слава!
Скрїзь по свїтȣ хвала, хвала!
Святе спїве розтиналось,
Серце Ирода злякалось.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрізь по свїтȣ хвала, хвала!

Звілє́ даȣ він дїти бити,
Сподїваȣсь Хрїста згȣбити.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрізь по свїтȣ хвала, хвала!

Божа Неня про те знала,
Ȣ Назарет помандрȣвала.

Милий Боже! Тобї слава!
Скрізь по свїтȣ хвала, хвала!

Голоднӥ синаш.

Голоднӥ синаш.

Шо̊ це то ві̇ си на̀ шȣ ста ло̊с? – Ка заȣ̊ бат̊ ко
Шо̊ це тові̇ синашȣ̊ сталос̊? – Казаȣ̊ батко

сво о̊ мȣ си но ȣ̊ї; чи – то ȣ те бе хо ро ви на ѧ ка, –
своо̊мȣ синоȣ̊ї; чи – то ȣ тебе хоровина ѧка,

гні тюч ка, чи де шо̊; бо ти – ж та кі ні чо го не
гнітючка, чи де шо̊; бо ти – ж таки нічого не

і си? Чи ї̊ȣ ти со̊ год нѧ шо̊? – Ні, та тȣ; тіл ки
їси? Чи ї̊ȣ ти со̊годнѧ шо̊? – Ні, татȣ; тілки

со̊ год нѧ ȣ ран ці да ли мі ні ма мо о кра і чок
со̊годнѧ ȣ ранці дали міні мамо окраічок

хлі ба, та че рст вӥ дȣ же; от ѧ і сȣ нȣ ȣ о̊ го ȣ
хліба, та черствӥ дȣже; от ѧ і сȣнȣȣ о̊го ȣ

ві дро з во до ю, шо̊ – б – то на мо чи ти, та не ȣ лі –
відро з водою, шо̊ – б – то намочити, та неȣлі –

зло; так ѧ ôго сȣхим и згриз; більше-ж нічогі-

зло; так ѧ ôго сȣхим и згриз; більше-ж нічогі-

сінько не їв. –

сінько не їв. –

Голодний синаш.

– «Шô це тобі синашȣ сталось? – Казав батько своôмȣ синові; чи-то ȣ тебе хоробина ѧка, гнітючка, чи де-шô, бо тиж такий нічого не їси? Чи їв ти сьогоднѧ шô?»

– Ні татȣ; тілки сьогоднѧ ȣ ранці дали мінї мамо окраїчок хліба, та черствий дȣже; от ѧ і сȣнȣв ôго ȣ відро з водою, шô-б-то намочити, та неȣлїзло; так ѧ ôго сȣхим и згриз; більше-ж нічогісінько не їв. –

Сїротонька.

Сїротонька.

З не дї лї сї ро тонь ка пла че,
З недїлї сїротонька плаче,
Т'а леж нї хто ї ї не ба че;
Т'алеж нїхто її не баче;
А ꙗк ко ли за ска че,
А ꙗк коли заскаче,
То за раз ȣсꙗк по ба че.
То зараз ȣсꙗк побаче.

З недїлї сїротонька плаче,
Т'алеж нїхто її не баче;
А ꙗк коли заскаче,
То зараз ȣсꙗк побаче.

Ралці.

Ралці.

Так ча сом ў лю дё бў ва є,
Так часом ў людё вўває,
Шо кож нїй сам сво ї о хи би виз на ча є.
Шо кожнїй сам своі охиби визначає.

—

Кў пиў со вї чо ло вік но ви шка по би чо бо ти,
Купиў совї чоловік нови шкапови чоботи,
жин цї на кў пиў ка блў чок, а доц цї се реж ки. На-
жинцї накўпиў каблўчок, а доццї сережки. На-
ста ло сва то, о то ўсї і поў би ра ли ся ў свої
стало свято, ото ўсї і поўбиралися ў свої
рал цї. Чо ло вік сїў на по кў тї, та ви ста но виў-
ралцї. Чоловік сїў на покўтї, та выстановиў-

ши но гȣ, чоȣ га, шо́-б-то ба чи ли о́ го но ви чо бо-

ши ногȣ, чоȣга, шо́-б-то бачили о́го нови чобо-

ти, і ка же жин ці: «а чом це ȣ нас ха та не ме-

ти, і каже жинці; «а чом це ȣ нас хата не ме-

те на?» Жин ка ви ста ви ла по-пе ред се бе рȣ ки, ро-

тена?» Жинка виставила по-перед себе рȣки, ро-

сто пи риȣ ши пȣч ки, шо-б-то ба чи ли її ка блȣ чки,

стопириȣши пȣчки, шо-б-то бачили її каблȣчки,

та ка же: «чи м-ж не ка за ла?» А до чка за хї та-

та каже: «чи м-ж не казала?» А дочка захїта-

ла го ло ȣо ю так, шо се реж ки за те ле па лис, та

ла головою так, шо сережки зателепалис, та

ка же: «оц це ли хо! скїл ки-ж її на-ден ме сти?»

каже: «оцце лихо! скїлки-ж її на-ден мести?»

Ралці.

Так часом ȣ люде бȣває,
Шо кожний сам свої охиби визначає.

—

Кȣпиȣ собі чоловік нови шкапови чоботи, жинці накȣпиȣ каблȣчок, а доцці сережки. Настало свято, ото ȣсї і поȣбиралися ȣ свої ралці. Чоловік сїȣ на покȣтї та, вистановиȣши ногȣ, човга, шо-б-то бачили ого нови чоботи, і каже жинці: «А чом це ȣ нас хата не метена?» Жинка виставила по-перед себе рȣки, ростопириȣши пȣчки, шо-б-то бачили її каблȣчки, та каже: «Чи я-ж не казала!» А дочка захїтала головою так, шо сережки зателепались, та каже: «Оцце лихо! скїлки-ж її на-день мести?»

—

Комашки, комашки!
Хова̀те подȣшки,
-Татаре ї̈дȣтъ!.....

Запорожець.

Дивнсѧ і гадӓ, та-ва нї неȣгадаіш,[*]
Видкїл ѧ родом, ꙗк мене звȣтъ, - а нї чичирк не ȣзнаіш!

Комȣ траплѧлосѧ, хоч раз, де по степȣ гȣлѧти,
То зможе тӧ і прозвїско моє ȣгадати;
Ȣ мене їх не одно, а є таки до ката,
Так мене звȣтъ, ꙗк набижиш на де ꙗкого свата:
Жид з біди за рідного батька величає,
Поважним добродїєм Лѧхȣа ȣсе називає;

---

[*] Цѧ поглȣмка почала визначатисї на Ȣкраїнах ȣ час, колисї-то бȣвших, тѧжких стȣс з Лѧхами.

Ѧ ти, ѧк хоч собі назви́, на ȣсе це волю „да́ю,
Ѧ би-б не крамарем, - бо дале-ві полаю.

Га̏, га̏! Ѧк бȣв ѧ молоди̏, шо-то бȣла́ за сила!
Лѧхіȣ, ѧк жав тіх бючи, - рȣка не разȣ не зомліла;
Ѧ тепре „нȣжа ȣже дȣжчі̏ш від Лѧшина здае́ццѧ,
Плечи „нігті защимлѧт, ѧк ден-то з ними по побе́ссѧ.
Така бачȣ не довга літ наших цѧ година:
Хȣдко разквітне, хȣдко і звѧне, ѧк ȣ полі та билина.
Хоча мінї „не жахно на сте́пȣ „померати,
Та тілки жал, шо нікомȣ бȣде́ мене, ѧк треба „по-
хавати.
Татарюга цȣраі́ццѧ, а Лѧх, то не приступе,
Хіба ȣже звірча „зме за чȣб, та і ȣ ба̏рак поцȣпе....
Га̏, га̏! Пристаріȣшис, до родȣ пі̏ти мȣшȣ,
Ѧче̏ таки одпоминают попове мою дȣшȣ.
Тілки-ж мінї „не гоже на лаві там ȣмерати,
Бо ше-ж-бо жаг бере́ з Лѧхами „погȣлѧти.

Хоча̀ ȣже трохи ,,зледащаȣ, та ше-ж-бак чȣют̓ плечи,
Здає́цця-б поборовȣ̑с з Лѧхами, - дȣже ,,грече!
Ачё шо̑ не́бȣт̓-ше по перекинȣли-б до смерти....
Або жидюці, або Лѧхȣи ше мȣшȣ ніса ȣтерти.
Гё! ше тȣрнȣȣ-б Лѧхȣи за Вислȣ, тӓ не трохи!
Порозлетілисѧ-б ȣсї, ѧк від пожеги блохи!

Гё, дїўчата голȣбоньки,
- Збїрайтесѧ ‥до кȣпоньки!
А ви дїтки - маленѧта,
- Дрїбненькї ‥хлопчинѧта,
Садовиццѧ навкрȣг - мене.
Щїлнесенько мижи - себе. -
Та годї-ж вам гомонїти,
Пȣстȣвати ї квилити;
Почȣ̈те-ж лиш шо ѧ скажȣ,
Покил̆ ненѧ зваре ‥кашȣ,
Та вечероньȣ ‥зготȣе.
Гё, ти малий! Ꙋтри носа!
- Недивисѧ на мене ‥з коса,....
Не про козȣ казатимȣ, -
Хӓ ї̈ цȣр!... нȣ слȣхӓтеж -
Спїватимȣ:

Думка

Про біднȣ ȣдовȣ, та про її синїȣ.

Ӧ ȣ Свѧтȣ Неділю, ѧкоⷭ҇ бідна ȣдова,
Та старенкаѧ,
Ȣ своїї доміȣції з діточками маленкими гомоніла,
Та по нӓмах їх не пȣскала,
Чȣжим людѧм до рȣк на прожиȣ не давала;
То вона собі на хирнӥ час прожити ꙋсподівала.
Стали синӥ до розȣмȣ ꙋдоходжати,
Стали собі молоде подрȣжѧ ꙋмати.
Стали свою мати - ріднен̾кȣ ȣдовȣ старен̾кȣ
Зневажати,
- З господи ꙋзганѧти:
«Ходітⷭ҇ - но мамо ȣ чȣжȣ хатȣ проживати;
«Хӓ наши жинкӥ не бȣдȣтⷭ҇ з вас глȣзȣвати,
«Дітки маленки не бȣдȣтⷭ҇ вам докȣчати.»

Тодї-ж ўдова тее зачўвае
Словами промовлѧе:
- О сини-ж ви мої - дїти молодиї!
Скїлки ѧ з вами рїк горювала
Рўчками та пўчками хлїба добўвала,
Та вас гўдўвала -
По нѧмах не пўскала,
Тепер-ж чого ѧ вїд вас зазнала!
Де-ж мінї ўже покою собї мати,
Де-ж мінї бўде стараго вїкў доскїнчати,
Та смерти марне дочикати?
Тодї близкиї сўсїда тее зачўвае,
Та до ўдови
Словами промовлѧе:
О ўдїво старенька! не плач, ходи до мене проживати,
Бўдиш ти ў мене хатў помїтати,
Дїток маленьких доглѧдати;
Бўдиш ти ў мене до смерти хлїб-сїль ўживати,

Та̇-бȣдȣ тебе за мати рідненькȣ поважати.
Тоді ȣдова ȣсе теє зачȣває,
До нього приходжає,
У чȣжій господі проживає,
Та шо дня дрібненьки слёзи проливає....
А синам ȣсім тром на своїмȣ підваркȣ
Уже прожиткȣ не має.
Стали люде теє зачȣвати,
Стали з ȣдовиченькивъ кепкȣвати,
Та стали з них дȣже глȣзȣвати.
Шо змове настарший ȣдовиченько до своїх
Старших братіȣ-козакіȣ словами:
«Брати-ж мої старші-рідненьки,
«Як голȣбоньки сивеньки!
«Не добре ми ся три брати починили,
«Шо свою мати рідненькȣ ȣдовȣ старенькȣ
«З підваркȣ зігнали,
«Та дȣже зневаджали.»

«Ходімо-ж-ми всі три брати до чужоі «хати,
«Де наша старенька мати,
«Мае проживати.
«Та ii неньці - рідненькій,
«Удові старенькій
«До ніг упадемо;
«Та свою неньку - рідненьку,
«Удову стареньку
«Знову перезвемо:
«Ходіть - бо мати до нашоі хати
- «Прожнвати,
«Лучче ми будмо жинок зупиняти,
«Лучче ми будмо діток наставляти,
«Та будмо вас до смерти - віку шанувати
- «Поважати.»
Тоді-ж удова старенька, іх мати рідненька,
Тее зачувае,
Слозами землю обливае,

Та до синїв словами промовляє:
- Ö Боже-ж мїй! та милий Боже!
Шо-ж-то за диво сталося в світї?
Не змав-ше батько мати,
Молоде подружя за вас синове взяти,
Як ви їх почали зле-марне дорїкати.
Ö дай-ми Боже до своеї хати прибувати,
Та від Бога вам дїтки,
Поради вблагати!....
Тодї-ж-то вони оден-на-дного поглядали,
Словами промовляли:
Гей: мили братя! Правдиво-во Святе Писане свичче,
- Висвїччае,
Шо кожному чоловїку та на все добре
Спомогае;
Бо який чоловїк батькївську неньчину молитву
Шанує поважае,
Батькївска, неньчина молитва скрїзь ому в житї

На поміч спомогає,
Від всіх гріхів і душу відкупляє,
Та до Царства проводжає.
Даже Боже люду гетманскому —
Побожне-хрестіянскому,
У цім бути на вік-віки!.....

Думка

Про сестру, та брата.

О у святу Неділю, та у Неділю дуже рано по-ранесеньку,
То не сива зозуля закувала,
То сестра до брата з чужи стороні уклонялася;
Уклоняючись сумувала,
Словами промовляла:

Братікȣ мій рідненькій,
Голȣбонькȣ сивенькій!
Порадь мене безрідню, та бездолню на чȣжій стороні —
При лихій годині:
Навернись до мене з рідненького краю,
Бо у тебе голȣбе всю рідонькȣ маю.»
Тоді брат теє зачȣває,
Словами промовляє:
«О сестро-рідненька,
«Зозȣленько-сивенька!
«Рад-би до тебе прибȣвати,
«Рад-би я тебе розважати;
«Та-ж не зможȣ за степами
«— Прȣдкими річками,
«Та по-за темніми лȣгами!
Тоді то сестро зачȣває,
— Словами промовляє:
Прошȣ-ж тебе через степи
Орлом пролинȣти,

Через прȣдкиі річеньки
Лебедоньком плинȣти,
Через дȣже темні лȣги
Соколоньком линȣти,
До моеі-ж господоньки
Голȣбом прибȣти;
Сісти, пасти, загȣдіти,
Сȣмненько завести,
Лихо мое - тȣгȣ мою
Братікȣ, розвести!....
Бо ȣже, брате, Свѧтий-День,
- Велик-День,
- Свѧто роковее,
Шо люде ȣсі з церковці йдȣть,
Ѧк бджілоньки гȣдȣть,
Та одно-дного на здоровлѧ питае,
Одно-дного на бенкет закликае,
А мене ніхто по рідні не займае,
Неначе-б-то воно мене незнае!...

Покил́ ми ꙋ батька, та ꙋ неньки бꙋвали,
Покил́ ꙋ нас їли, та пивали,
Тоді нас кꙋми, й побратіми добре знали,
На хліб, на сіл́, на бенкет закликали;
Та̏-ше не світ-то й не зора добри-день нам давали.
Я тепре? притискла мене лиха година:
Цꙋраіццѧ й мене ꙋсѧ цѧ людина!...
Ѽ ѧк-то тѧжко, та ѧк-то важко,
Землї без трави, риби без води,
Птасці без ліса й пробꙋвати, -
То так-то тѧжко, то так-то важко
Людині на чꙋжӥ-чꙋжині, при лихӥ годині,
Без батька й неньці, без близкого й родꙋ,
На світі й проживати!...

Москаль.

Колись-то звіткилясь пригнавсѧ на Украінȣ москаль, таких є ȣ нас до біса, либонь-шо з своіх багновиць; нȣ пригнавсѧ, то й пригнавсѧ, нехай-би собі так и бȣв, коли ôмȣ своє ȣже пообридло, чи лихо там ѧке доіло, адже-ж „риба шȣкає, де глибчій, а чоловік, де гарніш"; дак-ні: москаль покида свій край, не покидає своєі гаспідськоі їстоти. — Так и сталось: не витримавсѧ навіженний і почав виробляти ȣсе зле-лихе. Неȣважа на викрȣтні, на ѧки він бȣв дȣже здатній, — ôго злапали, та ȣ кȣнȣ й запроторили. От, на роспитках, ѧки почали ôмȣ завдавати, він, прикинȣчись, назвавсѧ Украінцем, шо-то-бач він здавнѧ ȣже бȣрлакȣє і не зазнає з ѧкого-б-то села він родом; а видко зразȣ, шо москаль, хоча й позвик таки перебȣватись нашою мовою, та ȣсе-ж ѧкось з московською витінкою-нȣ, то

„видко, шо воно таке. От, бачучи цее дознавці, шо-б-то їм хучче ого на правду звести, спитали ого знеиаска: – «Коли-ж ти правду кажиш, – то як це звецця?» показуючи ому на човіт. «Чабот,» – сказав безпинки москаль. – «А це як? – спитали, показуючи на горілку. «Гарелка,» – каже москаль. – «Ну, а оцце шо?» показуючи ому на сокиру. «Сякіра,» озвавсь хуцко москаль. – «Добре, от видко зараз украінця! А ну-ж оцце як? – спитали ого знову, показуючи на ого-ж бороду. – Москаль, жахаючись, шо-б-то ому не помилитись і знаючи шо, часом з поглуму, москаля у нас зуть «кацапом» збився з панталику, та кваплюве сказав: «Цапка!» – От-тут-то ого зараз и цапнули за бороду, и він признався тоді вітки-то він справді і шо наробив. –

Прислоуки і примоуки.

Баче Біг з неба, шо кому треба.

Без Бога — ні до порога.

Біг суде не так, як люде.

Біг гріхом карає.

Біг дав, Біг узяв.

Білш копи лиха не буде, а коли-ж білш, — то чорт
ёго відбуде.

Брехнею увесь світ пройдеш, та не повернисся.

Буде правда — буде рада.

Була колись правда, — пожила тӓ гӓда.

Варенички доведуть, шо і хліба не дадуть.

Велетень у громаді, як правда у пораді.

Відкраїний шматок уже добре не притулиш.

Від серця до Бога найпростець дорога.

Від лихого чоловіка урвавши поли тікӓ.

Видко пана по жȣпанȣ.

Вори мілко, а посії рідко, та ȣродицця дідко.

Вовка ноги гȣдȣют.

Вовка ȣ плȣг, а він сѧ ȣ лȣг.

Ȣродила мама, шо не прийме ѧма.

Глȣмилась верша з болота, аж глѧк и сама ȣ болоті.

Горе - море: пий ого, - не випїш ȣсього.

Гріх по дорозї біг, та до нас плиг.

Громада великий чоловік.

Далеко-та легко, а близко-то склизко.

Да панові покȣштȣвати, а він и гамкне.

Да ому пȣчкȣ, а він за ȣсю рȣчкȣ.

Двїчи літа не бȣва.

Де борошно, там и порошно.

Де люде - там нȣде.

Де вода - там верба.

Де-ж люде - там и лихо.

Де козак - там и слава.

Дивицця, ѧк чорт на попа.

Доброму чоловіку продовж Боже віку.

Добра жилба, коли сварки нема.

Добрий козак баче, де отаман скаче.

Думка ген-ген вітає, а смерть за плечи хапає.

Дурний думкою багатіє.

Дурня і у церкві бьють.

Жарту глечичок, поки не луснуў.

Жинка-лозинка: куди схоч похилиш.

Жинка-княгинька, а хата неметена.

Журбою лиха не передиш.

Загоїцця, поки весілля зкоїцця.

За дурною головою нема ногам упокою.

За сиротою — Біг з калитою.

За моє жито, та мене ж бито.

З багна хліба не зпечеш.

З дурнем зчипитись — дурнем зробитись.

З ним бува, а камень у пазусі трима.

Здавсь Циган на свої діти.

Інша рада — гірш як зрада.

Казаȣ пан кожȣх дам, тӓ слово-ж о̂го тепле.

Кожнӥ ȣ свїтї своє лихо має.

Коли-б вїн за плȣга ȣзявся, то і, свїта-б вїдцȣрався.

Коли-б людям гадалося з чого лихо зкȣвалося.

Коли-ж москаль скаже сȣхо, - задȣбиє по ȣȣхо.

Коло борошна - порошно.

Комȣ Бїг споможе, тӧ ȣсе переможе.

Крӥ ховӓ погане, а воно-ж таки гляне.

Коли зле гадаїш, чом-ж Бога благаїш?

Лӓка лаїцця, бо з дїдком знаїцця.

Лȣчче їсти хлїб з водою, ненȣж бȣханець з бїдою.

Малі дїти - мале лихо.

На злиднях збȣдовано, та злиднями-ж гȣдовано.

Наш Лȣг - батько, а Сїч - мати, - одде треба помирати!

На Бога складӓся, розȣмȣ-ж тримӓся.

На тобї небоже, шо мінї негоже.

Не ȣклонюсь багачȣ, бо сам хлїб молочȣ.

Не їла дȣша часникȣ - не смердїтеме.

Не брȣдь криницї, бо схочиш водицї.

Не кожна Ганна гарна.

Не сўся прожогом ў водў.

Нехáй так бўде, як кажўть люде.

Не тó ўбогий, шо трошки мае; а тó, шо ўсе, та ўсе бажае.

Не ўсе-ж Біг дарўе, про шо люд міркўе.

Ошўком злидні перебўваюцця.

Пани бюцця, а ў простолюдціў чўби рвўцця.

Плюнь ому ў вічи, а він каже: ше двічи.

Пішла-б Ганна за пана, та пан не бере.

Правда ў світі невічницця, та ўсе-ж колис визначицця.

Псюка бреше-вітер несе.

Прóханий шматок горло дере.

Роби невоже, тó Біг споможе.

Розўмний чоловік заздалегид готўе.

Розўмний молицця, а дўрний плаче.

Скачи враже, як пан каже.

Смачне ў глечикў молоко, та головка не ўлізе.

Степ, та воля-козацька доля.

Те‿ж наде, шо̂ ваде.

Тӧ хто тѧме - не тӧ хто тѧгне.

Хïба‿ж про те нам розȣми мати, шо̂‿б на кривдȣ брата ѹдбати.

Хïба‿ж є́ панı́, ѧким гроши не мили?

Хлïб ı́ж, а правдȣ рı́ж.

Хоч гı́рше, аби‿в ı́нше.

Хоч правдȣ женȣт люде, т'але‿ж правда завше бȣде.

Хто лихом жартȣє́, тӧ ого‿ж кȣштȣє́.

Хто не ȣважа́ тата, покȣштȣє́ ката.

Хто рано ȣстає́, томȣ Бı́г дає́.

Хто не звик правди поважати, тӧ завше ласı̈ панȣвати.

Чи бач ѧки роскоши, а ȣ кишенı̈ чорт‿ма гроши.

Шо̂ бȣде, то бȣде; а бȣде те, шо̂ Бı́г даст.

Щастє́, ѧк трѧсце: кого схоче нападе.

—

Спѝтка.

– Дивѝццѧ татꙋ: вїд чого це и́ншѝ колосок, ос вачите, так до землї і припадà, а и́ншѝ, то так стоꙋвꙋром і прецццѧ ꙋ горꙋ? –

– «Гà, гà! каже батько, вачꙋ шо не розꙋмнѝ, і того навит ше неꙋтелепаꙋ; з дꙋва вигнаꙋє, а розꙋмꙋ «чорт–ма! От–то ѧкѝ собї поꙋнѝ, то тò до землї «гнеццѧ, а ѧкѝ пꙋстѝ, то так догорѝ «пнеццѧ.»

– Ге! от тепре–ж–то ѧ татꙋ догадаꙋє вїд чого це наш писар так догорѝ нїс дере! –

—

Дȣрнї.

Неѧкиѝ слободжан, продаȣши ȣ городї де-шо своє, сподїваȣсѧ кȣпити дїгтю, тӓ зашоȣ собї ȣ такȣ-вач крамницю, де продают фиги-миги і ȣсѧки ласоцїї. — Ȣвїшоȣши, постановиȣ мазницю бїлѧ свого чобота, тӓ дивиццѧ. От крамарчȣк и спитаȣ ѻго: «Чого це тобї треба? — Ѧ диȣлюсѧ, каже слободжан, шо тȣта продаєццѧ? — Крамарчȣк, з пила, гȣкнȣȣ ѻмȣ: «Дȣрнї, дȣрнї, дȣрнї продаюццѧ!» Оце-ж, ѧкиѝ на них звȣт великиѝ! озваȣсѧ слободжан; диви! тїлки оден и лишиȣсѧ. —

—

Дȣмка

Про час остатні ȣ степȣ козака бандȣриста.

О на татарских степах,
На козацких шлѧхах,
Не вовки - сіроманці квилѧт - проквилѧют,
Не орли - чорнокрильці під небом клекчȣт, та літают;
То сів на могилі козак старесенкий,
Ѧк голȣбонко сивесенкий, -
Ȣ бандȣрȣ грає - вигравае
- Голосно співае.
Кін білѧ його пострелѧнний, порȣбанний,
Ратище поламане;
Пихви без шаблі харалȣжної,

А ꙋ ладоꙋниці нї однісінького набою.
Тілки зосталасѧ ѡмꙋ бандꙋра подорожнѧѧ,
И ꙋ глибокоі кишені люлка - бꙋрꙋлка,
Та тютюнꙋ піꙋ папꙋши.
Козак сердега люлечкꙋ потѧгає,
Ꙋ бандꙋрꙋ грає - виграває
Голосно співає:
Гє, брацції, пани - молоцції!
Козаки - запорозції!
Де ви сѧ повертаіте,
Ѧк ви сѧ маіте?
Чи до Січ - мати прибꙋваіте,
Чи до Січ - мати привертаіте,
Чи Лѧхіꙋ - ворогіꙋ киѧми покладаіте;
Чи Татар - бісꙋрман малахаѧми, ѧк чередꙋ, -
Ꙋ полон заганѧіте?
Коли-б мінї Біг до - поміг старі ноги роспраꙋлѧти,
За вами потраплѧти,

Мабȣть-ше здȣжаȣ-б на зостанкȣ вікȣ вам заграти,
        Голосно „заспівати;
Нехаї-б моѧ бандȣра знала,
Шо мене рȣка козацка „поховала!
А то загине моѧ бандȣра не за кȣзакȣ:
Лежатиме собі ȣ степȣ,
        Задравши ȣ верх крȣглѧкȣ....
А ȣже-ж міні старенькомȣ без конѧ пропадати —
Не зможȣ тепре ѧ та по степах чвалати;
Бȣдȣть мене вовки-сіроманці переїмати,
        Бȣдȣть мене зȣпинѧти,
        Бȣдȣть дідом,
                За обідом,
        Конѧ мого заїдати!...
Серце-ж моє, дрȣжино вірнаѧ,
Бандȣра моѧ „мальованнаѧ!
        Де-ж маю тебе „діти?
Чи ȣ чистомȣ степȣ, неначе хмиз спалити,

И попілець твій по вітрȣ розпȣстити;
А чи на могилі положити?
Нехай буйний вітер по степȣ повіває,
Стрȣни твої зачипає,
Сȣмненько грає виграває;
То мабȣть орли-козаки біггимȣть тȣт близенько,
Почȣють що ти так граїш жалібненько —
Привернȣть до могили,
Побачȣть мої кісточки білі,
Та поховають край могили!...

Дȣмка

Про славȣного Хвесь Ганджȣ-Андибера

ГЕ́ТМАНА ЗАПОРО́ЗКОГО.

Ô полем, полем та Кілійским,
Битим шлѧхом та Ординским,
Гè там гȣлѧв козак бідний-нетѧга сім рік, та ше чтири,
И загȣбив з-під себе три коні вороні́.
На дванацѧти рік сѧ повертає́,
До города Черкас прибȣває́.
На козакȣ бідномȣ-нетѧзі
Три сіромнѧзі:
Опа́нчи́на рогозо́ва,
По́мѧси́на хмілино́ва;
На козакȣ бідномȣ-нетѧзі сапѧ́нці,

Видко пѧти і пал́ці;
Де стȣпе — босоі ноги слід пише.
А ше на козакȣ бідномȣ - нетѧзі шапка - бірка,
Зверхȣ дірка,
Шоȣком шита,
Вітром підбита;
А околиці здавна чорт - має.

* * *

От - во козак бідний - нетѧга до города Черкас прибȣває,
Та не питаіцца де - б - то спасти,
Конѧ попасти;
А питаіцца корчми нової,
Шинкарки молодоі,
- Настȣсі Горової.
Хоча на нас, на бідних - нетѧг, кона і злюча,
Т' але-ж обачна;
И часом, ѧк коли,
До нас таки подачна.....

От городом Черкасами ї̈де,
Неначе-б сам незнає де,
Скріз дȣже приглѧдаіццѧ,
Та ȣсе пилненько причȣваіццѧ:
Чи не радиццѧ хто на славне Запороже
Гȣлком-погȣлѧти,
Козаків тȣрбȣвати.
Аж тілки радюццѧ-пораджаюццѧ
Три дȣки-срібники
До шинкȣ зачвалати,
Медȣ, та оковитої горілки кȣштȣвати.

* * *

Тоді козаче добре дбав,
Поперед них до шинкȣ став,
Краї грȣби сідає -
Та плечи свої козацки пригріває.
Тоді-то дȣки-срібники до шинкȣ заходжали,
По цебрȣ медȣ, та оковитої горілки становлѧли.

Перший дука-срібняка Гаврило Довгополенко Перемеловський,
А другий Вотешенко Ніженський,
Третій-ж Золотаренко Чернигівський.
Сидять собі, та попивають,
А бідного-нетязі не вітають,
Ні медом шклянкою,
Ні горілки чаркою.

* * *

От козак бідний-нетяга ус довгий росправляє,
На дуків-срібників з коса пильненько поглядає,
Собі щось думає, гадає.....
А дуки-срібники з горда на тее неуважали,
З нього все дуже глузували,
- Ганебне зневажали;
Та до шинкарці молодої,
Настусі Горової,
Гукаючи промовляли:
«Гей, шинкарко Горовая,

«Настȣсю молодаѧ!
«Коли-б ти добре дбала,
«Цього козака, вражого сина, ȣ потилицю з хати витȣрѧла;
«Бо десь він по винницѧх, та броварнѧх ȣсе валѧвсѧ,
«Ошмалився, пошарпавсѧ і обідравсѧ,
«До нас прийшов ось довбȣвати,
«А ȣ иншȣ корчмȣ нестиме пропивати!
Тоді шинкарка Гороваѧ,
Настȣсѧ чепȣрнаѧ,
Козака-нетѧгȣ за чȣба брала,
Ȣ потилицю з хати вибивала,
Та добре чȣба наминала.
То козак-нетѧга собі дбає,
Козацкими пѧтами опинає,
Ȣхилѧвсѧ-вач, та задом пѧвсѧ,
Покиль порогȣ недобравсѧ.
А там козацкими пѧтами за поріг зачипає,
Козацкими рȣками за одвірки хапає,

Під мисник голову свою козацьку-лицарську,
Неначе з сорому ховае.

* * *

Тоді-то перший дука-Довгополенко
Був собі з них обачний,
До бідних трохи ще подачний:
Шага з кишені панскій витягае,
Шинкарку закликае,
До рук шага її подавае,
Та стиха-ще до неі,
Словами промовляе:
«Ге, шинкарко, каже, Настя!
«Чи будиш нам подячна?
«Ти-ж до ціх нетяг, хоч дуже злюча,
«Та, кажуть, що обачна.»
«Коли-б ти добре дбала,
«Це шаг до рук приймала,
«До льоху одходила,

»Хоча-б норцового пива вточила,
»Цому козаку бідному-нетязі,
«На похмілє живіт єго козацкїй підживила.»

* * *

Тоді Настя теє зачувала,
До рук своїх шага приймала,
Сама до лоху неходжала,
Та наймички подавала,
Словами промовляла:
Гей наймичко, ти вірна моя!
Велю-ж тобі до лоху одходити,
Хоча норцового пива вточити,
Цому козаку бідному-нетязі,
На похмілє живіт єго козацкїй підживити.
Тоді-то наймичка до лоху одходжала,
Усі куфи худко поминала,
Д'одної куфи підсочила,
Та оковитої вточила,

Козакȣ бідномȣ-нетѧзї до рȣк ого козацких при-
носила.
Тодї козак бідни̏-нетѧга, ѧк ȣзѧȣ коновкȣ тȣ за ȣȣхо,
Ї не змігнȣвсѧ, ѧк ȣ неї стало сȣхо.

* * *

Коли-ж козак бідни̏-нетѧга
Ȣ себе стаȣ хмїлѧ козацки̏ зачȣвати,
То стаȣ коновкою по мостȣ погрїмати,
И стали ȣ дȣкїȣ-срибникїȣ,
З стола чарки з плѧшками вилїтати;
От-тодї козак бідни̏-нетѧга,
Ѧк стаȣ ȣ себе ще бїльше хмїлю зачȣвати,
Стаȣ з-під панчїнї рогозȣ̏,
Помѧннї хмїлиновȣ̏,
Сȣто-злоти̏ овȣшок вѝмати;
Стаȣ шинкарцї молодої,
-Настȣсї чепȣрної,
За цебер медȣ заставлѧти.

Стали дȣки-срїбники
Оден на-дного поглѧдати,
Та до шинкарцї Горовоі,
Стиха словами промоȣлѧти:
Гё, шинкарко молодаѧ,
-Настȣсѧ чȣпȣрнаѧ!
Неха козак це бїдни-нетѧга,
Не сподїваіцця ȣ тебе цеі застаȣщинї визволѧти,
-Нам дȣкам-срїбникам
Неха не зарикаіцця волїȣ ше поганѧти;
А тобї Настї чȣпȣрноі звичане грȣби пїдтоплѧти!

* * *

От-тодї козак бїдни-нетѧга,
Ѧк стаȣ цї слова зачȣвати,
То стаȣ вїн кра столȣ сїдати,
Ше стаȣ свї чересок вимати,
Та стаȣ шинкарцї молодоі,
-Настȣсї чȣпȣрноі,

Усе стіл червінцями устилати.
Тоді-ж-то дуки-срібники,
Як стали у него червінці зогледати,
Тоді-ж и стали его привітати
И медом шклянкою,
И горілки чаркою.
Тоді шинкарка молодая,
-Настуся чупурная,
До него привертає,
Стиха словами промовляє:

* * *

Гѐ козаче, гѐ козаче!
Чи снідав ти, чи обідав?
Ходім орле до кімнати,
Там-во є де сісти, спати......
Ходімо у двох поснідаймо,
Або серце пообідаймо.
Тоді козак бідний-нетяга,

У перек шинку походжає,
Кватирочку відчиняє,
Та на річки поглядає,
Кличе, добре покликає:
«О ви річки Низові,
«Вірні сестри Дніпрові!
«Або міні спомічь дайте,
- Або мене визволяйте!....

* . *
*

Тоді-ж оден козак йде,
Шати вишметні несе,
На козацки його плечи надягає.
От и другій козак йде,
Нові сапянці несе,
- На козацки його ноги надягає.
От и третій козак йде,
Шличок гетманьскій несе,
На козацку главу його надягає.

Тоді-ж дуки-срібники,
-Неначе як винники,
Про-між себе дивовали,
Та ше стиха промовляли:
О далеби пани-браті!
Не козак-бо це чуприндир,
А сам Хвесь Ганджа-Андибер,
Гетман Запорозький,
Син-орел Низовський!
Присунсь до нас, будь ласка, ближче,
Ми уклонимось тобі ше нижче,
Та будьмо розмовляти,
Чи гаразд-добре на славній Україні проживати?

* * *

Тоді-ж його взяли привітати,
Чи медом шклянкою,
А чи горілки чаркою.
Він цього не цурав,

Від дȣк до-рȣк козацких бравȣ,
Т'але-ж сам не випиваȣ,
Ȣсе на шати проливаȣ,
Та словами промоȣлѧȣ:
«Ге, шати мої сȣто-злотї!
«По-вас шанóба ȣсѧ голотї!
«Пӥте-ж, та гȣлѧ̈те!
«Бо не мене це шанȣють,
«А вас поважають!
«Ѧк ѧ вас на собї не маȣ,
«Нїхто-ж мене Гетманом не признаȣ.»
Так бо Хвес Ганджа-Андибер,
Гетман Запорозкий,
Синȣ-орел Низовский,
Панам дȣкам промоȣлѧȣ,
Та ше дȣжче до козакїȣ,
Так словами вигрїмлѧȣ:

* * *

«Гѐ, козаки! Гѐ діти, дрȣзи, гѐ молоцції!
«Прошȣ-ж вас добре дбӓте!
«Ціх дȣкіȣ-срібникіȣ,
«За чȣб, ѧк тіх цапіȣ, ззастолȣ виводжӓте,
«- Коло вікон поростѧгӓте,
«Ȣ три вірви добре ‶потѧгӓте!
«Одного-ж тілки незӓмӓте:
«Шо бȣȣ собі таки обачнӥ,
«І до нетѧг хоч трохи ше подачнӥ.
Тоді козаки, діти, дрȣзи, молоцції
- Добре ‶дбали,
Доȣгополенка незӓмали,
Двох дȣкіȣ-срібникіȣ за чȣба ‶брали,
Ѧк тіх цапіȣ ззастолȣ виводжали,
Перед вікнами ‶простѧгали,
Ȣ три вірви добре ‶потѧгали;
Тӓ ше словами ‶промоȣлѧли:
Гѐ дȣки, кажȣт, дȣки!

Забрали ȣсе собі ви ȣ рȣки,

За вами ȣсї лȣги і лȣки!

Ні-де-ся козакȣ бідномȣ - нетязї спасти,

- Коня попасти.....

Тодї-ж-то Хвесь Ганджа-Андибер,

- Гетьман Запорозкий

- Сивȣ орел Низовський,

Хоча помер,

Дак слава його козацка не ȣмре і не поляже.

Від цого часȣ,

Наш милий Боже підтримай

Ȣесь люд Гетьманський,

Побожне Хрестянський

Ȣ цім добре,

На вік - віки!.....

Про лічбу [лік].

Лічба у нас сперш була Церковна т. р. Грецка; Талеж як вона до писаня дуже нездатна, то у нас, як и скрізь по люду Словянскому, почали перебуватисе Гарпскою.

Назвіска:	Церковна.	Гарпска.	Римска.
Оден	а҃.	1	I.
два	в҃.	2	II.
три	г҃.	3	III.
чтири	д҃.	4	IV.
пят	є҃.	5	V.
шист	ѕ҃.	6	VI.
сім	з҃.	7	VII.
вісім	и҃.	8	VIII.
девят	ѳ҃.	9	IX.

десѧтꙿ	і҃.	10	X.
одинаццатꙿ	аі҃.	11	XI.
дванаццѧтꙿ	ві҃.	12	XII.
тринаццѧтꙿ	гі҃.	13	XIII.
чтирнаццѧтꙿ	ді҃.	14	XIV.
пѧтꙿнаццѧтꙿ	єі҃.	15	XV.
шістꙿнаццѧтꙿ	ѕі҃.	16	XVI.
сїмнаццѧтꙿ	зі҃.	17	XVII.
вісїмнаццѧтꙿ	иі҃.	18	XVIII.
девѧтꙿнаццѧтꙿ	ѳі҃.	19	XIX.
дваццѧтꙿ	к҃.	20	XX.
триццѧтꙿ	л҃.	30	XXX.
сорок	м҃.	40	XL.
пѧтꙿдесѧт (копа)	н҃.	50	L.
шістꙿдесѧт	ѯ҃.	60	LX.
сїмдесѧт	о҃.	70	LXX.
вісїмдесѧт	п҃.	80	LXXX.
девѧносто	ч҃.	90	XC.
сто (соцѧ)	р҃.	100	C.

двісті	с҃.	—	200	—	CC.
триста	т҃.	—	300	—	CCC.
чтириста	у҃.	—	400	—	CD.
пꙗтсот	ф҃.	—	500	—	D.
шістсот	х҃.	—	600	—	DC.
сімсот	ѱ҃.	—	700	—	DCC.
вісімсот	ѡ҃.	—	800	—	DCCC.
девꙗтсот	ц҃.	—	900	—	CM.
тисꙗча	҂а҃.	—	1000	—	M.

Дрібні:

Чвірть . . .	$^1/_4$.	Півчварта .	$3^1/_2$.	Піввосьма . . .	$7^1/_2$.
Половина .	$^1/_2$.	Півпꙗта . .	$4^1/_2$.	Півдевꙗта . .	$8^1/_2$.
Півтора .	$1^1/_2$.	Півшоста . .	$5^1/_2$.	Півдесꙗта . .	$9^1/_2$.
Півтретꙗ .	$2^1/_2$.	Півсьома . .	$6^1/_2$.	Піводинаццꙗта	$10^1/_2$.

І далі.

Півста . . .	50	Півпꙗтаста .	450	Півдевꙗтаста .	850
Півтораста .	150	Півшостаста .	550	Півдесꙗтаста .	950
Півтретꙗста	250	Півсьомаста .	650	і далі. . . .	
Півчвартаста	350	Піввосьмаста .	750		

Частина [частка] чого.

Десѧтина.	Осмина.	Чвертина.
Девѧтина.	Шостина.	Третина.
Восмина.	Пѧтина.	Половина.

Лічба на копи.

Півкопи	25	Півпѧта кіп . . .	225
Копа, чи Копанка . . .	50	Пѧть кіп	250
		Півшоста кіп . . .	275
Півтори копи . . .	75	Шість кіп	300
Дві копи	100	Півсьома кіп	325
Півтретѧ кіп . . .	125	Сім кіп	350
Три копи	150	Піввосьма кіп . . .	375
Півчварта кіп . . .	175	Вісім кіп	400
Чтири копи	200	Півдевѧта кіп . . .	425

Девят кіп	450	Копа кіп	2.500
Півдесята кіп	475	Сто кип, чи / Сто копанка	5.000
Десят кіп	500		
і далі....		Дві-сот кіп, чи / Сто-сот-крот.	10.000
Дваццят кіп ...	1.000		
Триццят кіп ...	1.500	Три-сот-кіп ..	15.000
Сорок кіп	2.000	і далі....	

* * *

Стонаццят-крот-кіп 50.000

Два-стонаццят-крот-кіп 100.000

Три-стонаццят-крот-кіп 150.000

Чтири-стонаццят-крот-кіп 200.000

Пят-стонаццят-крот-кіп, чи
Сто-копанка-кіп } 250.000

Сто-сот-крот-кіп 500.000

Два-сто-сот-крот-кіп 1.000.000

і далі....

Сто-сот-наццят-крот-кіп, чи
Сто-кіп-тисяч } 5.000.000

Дві - сот - кіп - тисяч 10.000.000

і далї.....

Сто - сот - крот - кіп - тисяч 500.000.000

і далї.....

Про добу по'точну.

Кожна Дниця [Днина] визначаіцця у світї Днем и Нїчю.

Дей у своОму шестю мае: спозаранок, ранок, задовїд, обїд, пообїд, пїудей і пїдвечир.

Нїч мае: вечир, нїч, пїунїч и досвїток.

Сїм таких Дниць мают назвїська по днях: Понедїлок, Вїуторок, Середа, Четверг, Пятниця, Субота і Недїля.

З цїх днїу складаіцця Тиждей [тиж самї днї];

а чтири таких Тиждні склалосі ѹ Мїсяцю, яких Рік маѐ дванаццятѣ; вони ѹ нас звѹцця: Січенѣ, Лютий, Березолѣ [березозолѣ], Квітенѣ, Травенѣ, Червецѣ, Серпенѣ, Вресенѣ, Листопад чи Паде-ник, Грѹденѣ чи Листопад и Стѹденѣ.

Скрізѣ Мїсяцѣ, по лічбах, берецця За 30-тѣ Днів чи Дницѣ; а навсправжки, то:

1.	Січенѣ маѐ	31	днів.
2.	Лютий	28	»
3.	Березолѣ	31	»
4.	Квітенѣ	30	»
4.	Травенѣ	31	»
6.	Червецѣ	30	»
7.	Липецѣ	31	»
8.	Серпенѣ	31	»
9.	Вресенѣ	30	»
10.	Листопад [Падерник]	31	»
11.	Грѹденѣ [Листопад]	30	»
12.	Стѹденѣ	31	»

* * *

Кожний рік має ȣ себе чотири валніши доби нарочні: Вісну, Літо, Осень [Вісень] і Зиму.

Кожна така доба має ȣ себе по три місяці:

Вісна: Березоль, Квітень і Травень.

Літо: Червець, Липець і Серпень.

Осень [Вісень]: Вресень, Листопад [Падерник] и Груден [Листопад].

Зїма: Студень, Січень і Лютий.

* * *

Рік бува Поточний і Високосний.

Поточний має ȣ себе 365-ть днів, а Високосний 366-ть.

Ȣ Високосному році місяць Лютий має 29-ть днів.

Світ має чотири краї [навхрест].

1. Східень, де сонце сходе.
2. Спадень, де воно заходе.
3. Студень, холодний край, [північ].

і 4. Теплинь, [вирій край], де тепло — [південь].

Мїсѧцї та ва́лнїши у них Свѧта.

Березо́л [Березозо́л].

Днї.

1. Явдохи [Преп. Євдокії]. З цо́го днѧ починаі́цѧ вїсна, а з нею „новий“ поточний рїк. Мїсѧць Березо́л звецѧ ше Велико́дним. У ньо́му починаі́цѧ о́ранка на мрину.

9. Про́вїсен [сорок Свѧтих], а тиждень звецѧ Хресний. У це день нїч урівнї з днем и, з цо́го-ж часу, день більшає; початок вїснѧнок.

17. Теплого Олекси. Починає кресну́ти крига, и тодї-ж вигортают з теплиць пасїки.

25. Благовїщенне.

Днї.

26. Благовїсника [Гаврила]. Цё тиждень звецця Благовїсний чи Ўдовин плуг. Початок сївби ярини.

Средохресний тиждень чи Середопїсте [чверти]. Середа ёго звецця Хресце. Сївба пшеницї - ярицї; а у саме Хресце - маку.

Похвальний тиждень [пятий]. На Похвалу [у суботу] сїють капусну розсаду.

Вербич [Вербний тиждень] шостий; у ному субота звецця Вербниця.

КВЇТЕНЬ.

Бїлий тиждень [сомий].

Чистий четверг.

Великодна чи бїла субота. Ў цё день сїють буряки і усяку городину.

Великдень; а тиждень звецця Великодний. На Великдень вїршують.

Днї.

Богоро́дицѧ. Ў понедїлок Хрестѹютъ, ходютъ хрестославцї; ѹ вївторок, - ходютъ обливальники.

Дарна́ Сѹбота.) З цього тиждня починающцѧ
Дарна́ Недїлѧ.) Танки.

Проводи́ [ѹ перший Понедїлок, пїслѧ Великодного Свѧта].) з цього тиждня почи-
Дѧдинки [ѹ вївторок].) наютъ сїѧти просо і коноплї.

23. Св. Юрѧ [Юрасѧ, Георгїѧ]. Ў цеи день скрїзь бѹва́ дано - свѧте́ і ѹже, пїслѧ того, не пѹскаютъ товаринѹ за пѹстопаш. З цього днѧ поливода починае́ спадати.

ТРАВЕНЬ.

1. Прор. - Ѧреми [Ієремїї]. Сїѹба ѧрини по оранках, ѧки пїднѧтї з осени на - зѧб.

Днї.

Права середа [Преполовеніє] чи Рахманский тиждень [чверти тиждень по Великодн:].

8. Ивана Богословȣ.

9. Вїснѧного Миколи.

10. Апост. Симона-„Золота [Зїлота] - самий день до зїльникіȣ і перша сїȣба льницї [лїонȣ].

15. Лȣкері [Глікерії] Гречкосїки. Сїȣба гречки на - квіт.

21. Царѧ Костѧнтина і Цар. Олени [Єлени]. Найвальніша сїȣба льницї.

Ȣшесте [на шостомȣ тижню по Великод: ȣ четверг].

25. Головатого Ївана [т. р. третє обріт. главѝ Предтечи]. Вальніша висадка з розсад капȣсти; остатнѧ-ж бȣва ȣ Клечальнȣ сȣботȣ.

[*] Червец.

Дні.

Клечалний тиждень [сомий пісяля Великодного].

У Клечалнȣ сȣботȣ становлют клечане, а ȣ ночі вют колесо; початок літа і кінец віснянкам. Початок косовиці.

Свята Неділя [ȣ неділю].

Святого Дȣха [ȣ понеділок].

Троіця [ȣ вівторок на восмомȣ тиждню по Великод.].

Сȣхий четверг чи Рȣсалчин Великден [на Троіцкомȣ тиждню].

Пȣщинне.

Розигри, [ȣ перший понеділок Петрівки], а 10 дня цого місяця бȣва найбілший ден і наменша ніч.

Десятȣха [Десята пятница по Великод.].

Петрівка.. – Сівба гречки и оранка толоки.

---

[*] .., витинаіцця як [ч].

Днї.

24. Ивана Купала. Початок жниу і смичка конопел.

29. Пе́тра [і Павла́]. – Заварка усякої нової городини.

30. Полупетра [собор 12 Апостол].

Липец.

1. Кузми́ – Демка́.

13. Гаврилея.

20. Иллі́ Пророка.

27. Палїя, Пали́копа [Пантелея].

31. Пу́шинне́ на спасїуку.

Серпей.

1. Маковії. Початок сїубй назїмня.

6. Спаса [Преобр. Христове]. Розговїнне́ на садовину, мед и кавуни́.

15. Велика Пречиста. – [кїнец спасїуцї].

Днї.

16. Пречи́сника [Нерукотв. обр.].

29. Головоcі́ка [Усїкнов. глави́ Ї̈вана Хрест.].

ВРЕСЕ́Й.

1. Семена-Лїтопровода. Початок осени [бабиного лїта], і́ викопки барболї.

6. Михайлове чудо.

8. Мала́ Пречиста [Рїзд. Богородичне].

11. Нїч бува́ у-рі́внї з днем и, з цо́го-ж часу, день починає́ меньшитись,

14. Воздвиж. чест. Хреста.

21. Св. Дмитра-Тупталa.

23. Га́ннине зачате́.

26. Осїнно́го Ї̈вана [Богослова].

ЛИСТОПАД [Падерник].

1. Покрова.

14. Перши Параскии́.

28. Други Параскии́.

Грȣдей [Листопад].

Днї

1. Кȣзми-Демка.
8. Михайла.
13. Злотоȣȣстого [Ївана].
14. Пилипїȣське пȣщиннє.
21. Веденнє.
24. Ск. Катри.
30. Андросї [Андрїя Первозв.].

Стȣдей.

1. Прор. Наȣма. Початок зїми.

4. Варвари.	Микїльски святки [свята]
5. Сави	
6. Миколи	

9. Дрȣге Ганнине Зачатє. Ȣ ночи з цього часȣ починає день бїльшитись, шо гаразд

Днї.

ѹже̂ визначаі́цца з 12 дна, - з Свирида - сонцеворота.

24. Кѹта дїдова і Бабина.

25. Рїздво. Ѹ це̂ ден з ранкѹ хлопці вїршѹют; а пообїдї стари дѹт на ралец; пїд-смерок починаюцца колѧдки.

26. Богородица [Собор].

30. Стѹдита. Сама̂ брѹма зїми, - велика стѹда.

31. Щедрик [багата кѹта]; ѹ вечери щедрѹют.

Січень.

1. Василѧ, [нові ѹстатковані рік]. Ѹ ранці засївают.

5. Голодна кѹта. Ѹ вечери роблют Хрестозначе.

6. Хрещи [водохрещи].

7. Ивана Хрестителѧ [соб. Івана Предтечи].

30. Трох Свѧтих.

Днї.

Усеїдна.

Крива. У недїлю цього тиждня пущиннє на масницю, [сиропуст].

Масниця [мнясопуст]. Пущиннє на піст.

ЛЮТИЙ.

1. Стрічиннє.

Про гроши,

Яки ȣ нас повертающця тепре і про де-яки з старих, яких назвіска покинȣлис ȣ нас и досі.

Гроши за-гля того мающця ȣ світі, шо-б латвіш бȣло людȣ перебȣватис про-між себе чи своіми спожитками від праці, чи де-якими над-банками, чи ȣдоволяти своім трібам; а чи, шо-б латвіш знсчати людȣ свої жадоби; з-за того ȣданя гроши мающця: Спижні [міднї], Срибні, Золоті і Папирчаті.

Старі спижні:		Нові спижні, яки мают частинȣ срибла:	
Гарїл	. . чтнука (саме дрібне).	Чтнука	= . . 1 шел. спиж.
Пївшелаг.	двїчтка (два гарїлї).	Двїчтка	= . . 2 шел. спиж.
Шелаг	. . утри гар. (Петрїзська копїка).	Тричтка	= . . 3 шел. спиж.
Шаг	. . . два шелаги.	Шелаг (срнб.) Копїка срибна	= 2 шаг. спиж.

Третак . . три шагй (пятак).	Шаг (срибнй) . = 2 шел. срибн.
Грйвна. . 10 шелаг. (2 пятакй)	Третак (срибнй) = 3 шел. срибн.
Шостак . два третака (6 шагів).	Пївсорокївка } = 5 шел. срибн.
Копа (спижна) — 25 шаг. чи 50 шелаг.	Срибнй пятак } 20 шел. спиж.

* * *

Нові сўто-срібні:

Пївсорокївка . . . . . 5 шел, срнб., чи 20 шел. спижн.

Сорокївка . . . . . . 10 шел. срнб., чи 40 шелаг. спижн.

Злот . . . . , 15 шел, срнб., чи 60 шелаг. спижн.

Сороковец . . . . . . 20 шел. срнб., дві сорокївці, чи 40 шаг. спиж.

Пївкіпник . . . . . . 25 шел. срнб., чи $2\frac{1}{2}$ сорокївці.

Тригрйвник . . . . . . 3 шел. срнб., чи 3 сорокївці, чи 2 злоти.

Кіпник, копа, чи Коповик (срибн.) } . 50 шел. срнб., чи 5 сорокївок.

Талар . . . . 75 шел. срнб., чи 5 злот, чи $1\frac{1}{2}$ копи срибн,

Карбованец . . . . . 100 шел. срибн., чи 10 соровївок, чи дві копи срибн.

* * *

Ця лічба нових гроше спижніх и срибніх згола неправдива; вона сталас про-між людом за недомірками,

та̀ ше з-за того ȣданѧ̀, шо̑ люд, немаючи ȣ себе пѐрших-дрібнїх, [гаріліȣ] [1] незміг розбивати остат̑нї-бі̑льши на дрібнї. Т̌але-ж, ѧк це повело люд до чи-малих таки згȣб, - то треба ѡказати, шо̑ новѝ гроши спижнї і срибнї повѝннї лічѝтис̑ ос̑-ѧк:

Ѵнтѝѵка (гаріл)	=	$^5/_8$	шел. спижно̀мȣ, а не ȣ̀со̀мȣ шелагȣ, ѧк то прймают.
Двіѵ̀нтка . . .	=	$1^3/_4$	шел. спиж., а не 2 шел. спиж.
Триѵ̀нтка . . .	=	$2^7/_8$	шел. спиж., а не 3 шел. спиж.
Шелѧг (срибн.)	=	$3^1/_2$	шел. спиж., а не 4 шел. спиж.
Шаг (срибн.) .	=	7	шел. спиж., а не 8 шел. спиж.
Третѧ̀к	=	$10^1/_2$	шел. спиж., а не 12 шел. спиж.
Пі̑ȣсорокі̑ȣка .	=	$17^1/_2$	шел. спиж., а не 20 шел. спиж.

* * *

Ѻȣто-срибнї.

Пі̑ȣсорокі̑ȣка . . .	$17^1/_2$	шел. спиж., а не 20.
Сорокі̑ȣка	35	шел. спиж., а не 40.
Злотй	$52^1/_2$	шел. спиж., а не 60.
Сороковец̑	70	шел. спиж., а не 80.
Пі̑ȣкіпник	$87^1/_2$	шел. спиж., а не 100.

[1] Ѧки ȣ тї-роки повѝзникли.

Тригрйвник	105	шел. спиж., а не 120.
Кіпник, копа . . .	175	шел. спиж., а не 200.
Талар.	262½	шел. спиж., а не 300.
Карбованец	350	шел. спиж., а не 400.

Старі золоті і срибні были: парічка, червінец, лев, чех, дукат, дукат-двічак, дукат великий і друг.

* * *

Нові суто-злоті:

Червінец	3 карбов. и 1 злоти.
Півимперял . . .	5 карбов. и 2 злоти.
Империял , . . .	10 карбов. и 4 злоти.

* * *

Папірчаті:

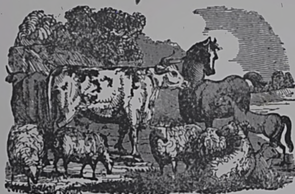
Карбованец . . .	350 шел. спиж., а не 400, чи 7 кіп спижи., а не 8, чи 2 копи срибн.
Тритиця	3 карбов., чи 21 копа спижи., а не 24, чи 6 кіп срибн.
Пятиця	5 карбов., чи 35 кіп. спижи., а не 40, чи 10 кіп срибн.

Десатица. . . . 10 карбов., чи 70 кіп. спижи., а не 80; чи 20 кіп сриби.

Пів̆копови̇ца . . 25 карб., чи 175 кіп. спиж., а не 200; чи 50 кіп срив. Пів̆ко̀пи карбованців̆.

Копови̇ца . . . 50 кар. копа̀ карбов., чи 350 кіп спижи., а не 400; чи 100 кіп срив.

Соти̇ца . . . , 100 кар., чи дві копи карб., чи 700 кіп спиж., а не 800; чи 200 кіп. срив.

Випис титлових слов.

За-гля того, шо-б латвіш и без припинок, була змога кожному чиццеві перёти до книжок Церковно-Словлянських чи Святобливих и читати іх належне, - прикладающця тута усі слова, які траплющця у новиx книжках під титлами. Т'але-ж нимпоки „до того, треба заздалегид знати, шо усі там зазначки на літерах: а, е, і, и, о, у, ю, я і друг. хоча сперш прилучали ім улякливу витинку; а тепре-ж, цого тілки неухілне треба притримуватис у по-річ: е, і, о, оу чи у, які повинні витинатис неначе-б: ‘іе, ‘ії, ‘іо, а оу чи у, - неначе-б глухе [в] і [у] у купи. Та ше, як по тіх книжках, начастую траплющця: з, ѕ, ѡ, ѽ, й, ѣ, ꙁ, ы, ь, ѫ, ѯ, ѱ, ꙑ, у, ѿ, ѧ и ѵ, - то скріз по словах, де вони лучающця, треба вимовляти іх от-як:

ꙃ ꙁ і ѕ [зело] як [з]
ѡ - - - - [о]
ѽ - - - - [ѽ]
ѿ [от] - - [от]
ѿ - - - - [ост]
ї, и [иже] - [ї]
й - - - - [ї]
ѣ [ять] - [е]
є - - - - [е]
ч [черв] - [ч]
ъ [ер] - - [-]
ы [ери] - - [и]
ь [ерь] - - [ь]
ѫ [юс] - - [ю]
ѭ - - - - [іу] чи [ю]
ѯ [ксі] - - [ксі]
ѱ [псі] - - [псі]
ꙗ [ія] - - [я]
ꙋ - - - - [у]
ѳ [фита] [ф]
ѵ [ижиця] [ї].

* * *

Завжди тіх зазначок, про які вже наменулось, трапляюцця ще по старописах: камора [̑], словотитла [҇], кавика [̆], і титло [҃]; а часом в словах одна чи які літери на скінчи слов, чи з середини, викидаюцця і становлюцця по над своїми словами; чи, де-які з них, криюцця під титлами.

Старїша Київска Церковно-Словянска Абетка.

А Б В Г Д Є Ѥ Ж Ѕ З

Ꙁ И І К Л М Н О П Р

С Т Ѹ Ꙋ Ф Х Ѿ Ц Ч Ш

Щ Ъ Ы Ь Ѣ Є Ю Ѫ Ѡ Ѻ

Ѩ Ѧ Ѱ Ѯ Ѳ Ѵ.

* * *

а̑ б в г д є̑ ѥ̑ ж ѕ з

и̑ і̑ к л м н о п р с

т ѹ ф х ѿ ц ч ш щ ъ

ы ь ѣ є̑ ю ѫ ѡ̑ ѻ ѩ ѧ

ѳ ѵ.

* * *

Старо-Львовска чи Празка.

а б в г д є ѥ ж ѕ ꙁ и ї
к л м н о п р с т ȣ ү ф
х ѿ ц ч ш щ ъ ы ь ѣ ю ѫ
ѭ ѡ ꙗ ѧ ѩ ѯ ѱ ѳ ѵ.

* * *

а б в г д є ѥ ж ѕ ꙁ и ї
к л м н о п р с т ȣ ү ф
х ѿ ц ч ш щ ъ ы ь ѣ ю ѫ
ѭ ѡ ꙗ ѧ ѩ ѯ ѱ ѳ ѵ.

* * *

Титлови слова, —

аки трапляюцца по книжках нового друкуваня [*].

Слова титлови.	Без титлї
А. А҆́гг҃лъ, а҆гг҃льскїй,	Ангелъ, ангельскїй,
а҆рха́гг҃лъ, а҆рхагг҃льскїй,	архангелъ, архангельскїй,
а҆пⷭ҇лъ, а҆пⷭ҇тольскїй.	апостолъ, апостольскїй.
Б. Бг҃ъ, бж҃ство́,	Богъ, Божество,
бцⷣа, бл҃женъ,	Богородица, блаженъ,
бл҃гвенъ, блгⷣть,	благословенъ, благодать,
бг҃облгⷣтный.	Богоблагодатный.
В. Влⷣка, влⷣчица,	Владыка, Владычица,
влⷣчество, воскрⷭ҇нїе.	владычество, воскресенїе.
Г. Гдⷭ҇ь, гдⷭ҇ство,	Господь, господство,
гдⷭ҇рь, гдⷭ҇инъ,	Государь, господинъ,
гпⷭ҇жа́.	госпожа.
Д. Дх҃ъ, дх҃о́вный,	Духъ, духо́вный,

[*] Це нове друкуванє сталосъ з початку XVIII-го вїка

дв҃дъ, дв҃ца, дв҃тво.	Давидъ, дѣвица, дѣвство,
дш҃а, дн҃ь.	душа, день.
Е. Ест҃тво, еѵл҃іе,	Естество, Евангеліе,
еѵл҃істъ, еп҃кпъ,	Евангелистъ, Епископъ,
еп҃опство.	Епископство.
І. І҃иль, іер҃лимъ.	Ісраиль, Іерусалимъ.
К. Кр҃тъ, кр҃щеніе.	Крестъ, крещеніе.
Л. Любомⷣръ, люⷣскій.	Любомудръ, людскій.
М. Мⷣръ, мⷣрость,	Мудръ, мудрость,
мл҃сть, мл҃рдіе,	милость, милосердіе,
мл҃тынѧ, мл҃тва,	милостынѧ, молитва,
мт҃и, мр҃іа, мч҃нкъ,	мати, Марїѧ, мученикъ,
мц҃ъ, мл҃нцъ.	мѣсѧцъ, младенецъ.
Н. Н҃бо, нб҃ный, нш҃ъ,	Небо, небесный нашъ,
нн҃ѣ, нл҃ѧ.	нынѣ, недѣлѧ.
О. О҃цъ, о҃чь, о҃чество,	Отецъ, отечь, отечество,
о҃ческъ.	отеческъ.
Ѡ Дв҃а.	О Свѧтаѧ Дѣва.
П. Премⷣрость, пр҃тъ,	Премудрость, пресвѧтъ,

	пр҃толъ, пр҃пбенъ,	престолъ, преподобенъ,
	пр҃внъ, пр҃рокъ,	праведенъ, Пророкъ,
	пр҃теча, пр҃но.	Предтеча, присно.
Р.	Рж҃тво, рж҃твенъ.	Рождество, рождественъ.
С.	Ст҃ъ, сщ҃енникъ,	Свѧтъ, свѧщенникъ,
	с҃лнце, ср҃це, стр҃ть,	солнце, сердце, страсть.
	смр҃ть, сл҃ва, ст҃ль.	смерть, слава, свѧтитель.
Т.	Тр҃ца, тр҃ченъ,	Троица, троиченъ,
	трс҃тъ, трс҃тое.	трисвѧтъ, трисвѧтое.
Оу.	Оуч҃т, оуч҃нкъ,	Учитель, ученикъ,
	оуч҃ницы, оуч҃ническъ.	ученицы, ученическъ.
Х.	Хр҃тосъ, хр҃товъ,	Хрїстосъ, Хрїстовъ,
	хр҃тїанинъ.	Хрїстїанинъ.
Ц.	Ц҃рь, ц҃рица,	Царь, царица,
	ц҃рковь, цр҃тво,	церковь, царство,
	цр҃кїй.	царскїй.
Ч.	Ч҃лкъ, ч҃лчь,	Человѣкъ, человѣчь,
	ч҃лческїй ч҃ть.	человѣческїй, честь,
	ч҃тенъ, ч҃тный.	честенъ, честный.

* * *

Випис з Казанї про Коло житнє [*].

Каза[ȣ]лъ Бгъ є[ѻ]дногѡ часȣ Прркȣ Їеремїи внїйти в домъ гончарскїй, агды [коли] тамъ пришо[ȣ]лъ знайшо[ȣ]въ гончара, который робилъ на кол[ї]ѣ начинѧ глинѧное, агды [коли] т[е]ое начинѧ запсовалосѧ, ѡнъ зт[еі]оенѧжъ глины оуробилъ инш[е]ое начинѧ, ѧк[е]ое є[ѻ]мȣ подобалосѧ. Православный хрстїѧне, коломъ ес св[ї]ѣтъ, та є[ѻ]гѡ называетъ ѱалмиста, мовѧчи: Гласъ грома твоего въ колеси. длѧ тогосѧ св[ї]ѣтъ коломъ называетъ, бо коло [е]естъ ѡбротное [крȣтке] и нестатечн[е]ое, так и св[ї]ѣтъ ес ѡбротный и нестатечный, п[ї]однес[е]етъ чл҃вка на гоноръ высокїй, потымъ є[ѻ]гѡ на долъ [до-долȣ] ки[не]нетъ, и роз[ї]об[е]етъ. П[ї]однесло б[ȣ]ыло т[е]ое коло Голоферна высоко, на Гетманство Ассирїйск[е]ое, потымъ є[ѻ]гѡ на долъ [до-долȣ] кинȣло, бо Голоферънови головȣ

---

[*] З Книзцї Казанѧ чи «Ключ Разȣмѣнїѧ», складкл [рꙗи], видрȣкȣванної ȣ Кнїво-Печерской Лаврї ҂ахѯ рокȣ.

оутѧто, и҆ в Бел. бліи на мѹр[і]ѣ завѣшено. П[і]о̂нело в[ѹ]ыло т[е]ое коло Седекїю высоко, на Кролевство Іил-ск[е]ое, потымъ є҆[о]го на долъ [до-долѹ] кинѹло, бо Седекїю поймалъ [спіма] Навходоносоръ Кроль Ва-вѵлонскїй, и҆ вылѹпивши є҆[о]мѹ ѡ҆чи звѧзалъ є҆[о]гѡ ланцѹхами, и҆ запровадил до Вавѵлонѹ в неволю. П[і]о̂нело в[ѹ]ыло т[е]ое коло высоко Валенса, на Це-сарство Грецкое, потым є҆[о]гѡ на долъ [до-долѹ] ки-нѹло, бо Валенса готтове на войн[і]ѣ поразили и҆ жи-вого ѻ҆гнемъ спалили. П[і]о̂нело в[ѹ]ыло т[е]ое коло вы-соко, Ѡлеха, на Кнѧзство древлѧнск[е]ое, потым є҆[о]гѡ на долъ [до-долѹ] кинѹло, бо Ѡлехъ на войн[і]ѣ зви-тѧженый, гды [коли] оут[і]ѣкалъ пре непрїѧтелѧми до є҆[о]дногѡ замкѹ, премост высокїй, на той ча и҆ иншїи люде оут[і]ѣкаючи и҆ тиснѹчисѧ зопхнѹли є҆[о]гѡ змостѹ, и҆ сами падаючи є҆[о]гѡ прибили и҆ оудѹшили. И҆ теперъ нехайсѧ не ѡ҆безпечае жаде члвкъ, которого п[і]о̂несло до горы т[е]ое коло, бо прѹдко бѹд[е]е п[і]о̂коломъ,

прудко св[і]ѣт чл҃вка зрад[е]й, богатого оубогим, Пана слугою и Потентата неволником оучинитъ. для того мови Ап҃лъ Павелъ: Преходитбо ѡбразъ міра сегѡ переминает кшталтъ Св[і]ѣта тогѡ. Глиняны начиня, натымъ кол[і]ѣ [е]есть чл҃вкъ, бо чл҃ка оучинил Бг҃ъ, з глины; для того себе до Гончаря приробнываетъ Бг҃ъ, мовячи до Іилтяновъ: Яко бреніе в руку скуделничу, Таковы доме Іилевъ в руку мою. Псуется т[е]ое глиня[е]ое начиня, гды [коли] чл҃вкъ оумира[е]е, але Бг҃ъ знову з т[еі]оеи глины, инш[е]ое начиня въ ѡстаній днь оучини, бо натой ча всѣ люд[е]іе встанут змертвых, и перем[і]ѣнятся, ведлугъ Ап҃ла Павла: всиже измѣнимся воскорѣ, вомгновеніи ока. Ѡбѣцую теды [тоді] ласкамъ ваши натымъ Казаню показати, якъ люде змертвых, вставши перем[і]ѣнятся, Хр҃та Бг҃а прошу ѡпомочь, ласкъ ваших ѡ слухане. і далі . . . .

* *
*

Абѣтка Петрïȣска.

Московȣска абѣтка склалась теж ȣ основах Церковȣно-Словȣлѧнскоï; вона звецця Петрïȣскою, бо склалась з-за Царѧ Пѣтра, ѧкiй пiдвiȣ ïï пiд штальт Латинскiй.

А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И
І	К	Л	М	Н	О	П	Р	С
Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ
Ы	Ь	Ѣ	Э	Ю	Я	Ѳ	Ѵ.	

* * *

а	б	в	г	д	е	ж	з	и	і
к	л	м	н	о	п	р	с	т	у
ф	х	ц	ч	ш	щ	ъ	ы	ь	ѣ
э	ю	я	ѳ	ѵ.					

* * *

а	*б*	*в*	*г*	*д*	*е*	*ж*	*з*	*и*	*і*
к	*л*	*м*	*н*	*о*	*п*	*р*	*с*	*т*	*у*
ф	*х*	*ц*	*ч*	*ш*	*щ*	*ъ*	*ы*	*ь*	*ѣ*
э	*ю*	*я*	*ѳ*	*ѵ*.					

* * *

Шо́-б латвї́ш бȣло́ читати ȣсе, побі́значине цею Абе́ткою, треба заздалегид знати, шо́:

[Е и Ѣ] вимоȣлѧюцця ȣ словах ѧк [є́].

[І и И] . . . . [ї].

[І] нъ̀біѧш стано́вицця перед: и, е, о, ю. и я, - тодї цё склад вимоȣлѧіцця ѧк: ї́і, ї́є, ї́о, ї́ю, и їѧ; - шо́ начастю бȣка́ на скі́нчи слоȣ; а

[И] витрі́мȣіцця нъ̀біѧш ȣ сере́днї, чи з початкȣ слоȣ.

[Э] вити́наіцця ѧк . . . . . [є].

[Я] . . . . [ѧ].

[Ѳ и Ф] . . . . [ф].

[Ъ] витрѝмꙋі́ццѧ на скі́нчи слоꙋ, а ѝнколи
і́ ꙋ серѐдниї по-пѐред [ѧ и ѥ]; - а

[Ь] - по ꙋсѧкомꙋ мі́сці, де треба м́ѧкꙋ̀ зꙋ-
пѝнкꙋ.

Цѧ авѐтка ꙋстатко̀вана скрі́з по Рꙋссії́ і ꙋ нас те-ж, з своє́ю Ново-ꙋрѧдною [Вїжовою] мовою, на ѧкої виписані: Статкѝ, Нака̀зи, ꙋсѧки Сꙋдо̀писї і ꙋсѐ, ꙋ-по-рі́ч налѐжного орꙋдꙋва́нѧ Кра́єм та людом.

Кінець.

